

34 שנות בגידה ושרות בובות לאדון הזר

כערי מסחר ומיבצרים. עם בוא הצלבנים לאי-זר, לאחר כיבוש האימפריה, שוב היתה הארץ שממה למחצה, מרחב מעבר לשבטי הכדואים ולשירות הגמלים. כוחם הדל של הצלבנים הורשה להם להחזיק רק בחלקים בודדים מעבר לירדן, סביב מיבצרים כמו קראק ופטרה. סילוק הצלבנים ואחר כך השתלטות התורכים פוררו שוב את הארץ לאוסף של מחוזות פיאודליים,

השאירו את הארץ ליושביה הכדואים. ישראלים, נכטים, אשורים, ככלים, פרסים ומצריים כבשו את הארץ בזה אחר זה, פיננו את מקומם ליוונים ולרומאים. תקופה זו היתה התקופה הארוכה היחידה שבה הכירה הארץ מידה כלשהי של יישוב ושיגשוג. כמו כמה מדינות-ערים חזקות — ביניהן פיודלפיה, עמאן של היום — לאורך דרך השיירות למזרח, התפתחו

ממלכת הירדן של היום הוזכרה לראשונה בכתב כימי יציאת שבטי ישראל ממצרים. זוהי ארץ אדום, גלעד ומואב של התנ"ך, אשר דרכה הוביל משה את הישראלים לארץ המובטחת. הארץ המדברית, השוכנת על סף החוף הפורה של הים התיכון, בנקודת המיפגש של יבשות התרבות הקדומה, שימשה מאז ומתמיד ארץ-מעבר לצבאות פולשים שנעלמו כעומת שבאו,

הצעת ציציל
בינתיים הגיעה הידיעה על תבוסת פייסל לאביו חוסיין במכה. הוא שיגר את בנו הבכור, האמיר עבדאללה, בראש טור פרשים לנקום את מפתל אחיו, למגר את הצרפתים בסוריה. האנגלים שיגרו אליו שליחים, הסבירו לו כי אין לכוחו הקטן סיכויים לנצח את הצבא הצרפתי החזק. לעומת זאת, היתה להם הצעה מושכת ביותר להציע לו. בפגישה שהתקיימה בעמאן, בין עבדאללה לבין וינסטון ציציל, שר המושבות הבריטי של אז, הציעו האנגלים לעבדאללה להישאר עם אנשיו בעבר הירדן, להקים שם נסיכות נפרדת משלו. מדינה זו, הבטיחו האנגלים, תינה מחסות ומרוצנם הטוב — כולל קיבצה כספית של 180 אלף ל"ש. התנאי היחיד: שעבדאללה יישאר נאמן לאינטרסים של הקיסרות הבריטית במישחק ההפכפך של המדיניות המרחבית. כעבור שנה הכירה האימפריה הבריטית באמיר המדוקן כשליט עבר-הירדן. מדינת הבובות קמה לתחייה.

תבוסת פייסל
ב־22 ביולי 1920 כבשו הצרפתים את דמשק, אילצו את האמיר פייסל, שהוכתר כמלך סוריה עלידי הלאומנים הערביים, לעזוב את בירתו. היה זה סוף הממלכה ההאשמית הסורית ואת אדמה למדינות האנגליים. כי תחת שלטון התורכים נכלל השטח שמעבר לירדן בתחומי מחוז דמשק. ממלכתו של פייסל כללה שטח זה. עתה, עם סילוקו של פייסל, חששו האנגלים כי צרפת תראה בעבר-הירדן חלק בלתי-נפרד משטח חסותה בסוריה. על הנציב הבריטי בארץ-ישראל הוטל למנוע אפשרות זאת. הוא פעל מהר. שלושה חודשים לאחר מפתל פייסל, כינס סיר הרבס סמואל 600 שייכים ונציגי שבטים בעיירה אסיאלט העבר-ירדנית. בתום הפגישה ביקשו הערבים מנציגי הודמלכותו לשלוח לארצם כוחות משטרה וצבא, שישמרו עליהם מפני פלישת צרפת. החתול האימפריאליסטי נתבקש לשמור על נתח נוסף של הגבינה הקולוניאלית.

הוד מלכותו
בין שתי המלחמות העולמיות התבסס שלטונו של עבדאללה — ואתו שלטון אנגליה — בכל רחבי המדינה. הלגיון הערבי התחזק, חייליו השתתפו בפעולות-סיוור במסגרת כיבוש עיראק וסוריה עלידי האנגלים, הוצבו בתפקידי שמירה על מחנות בריטיים במרחב. בתום המלחמה, זכתה עבר-הירדן לשלוח יחידתי-יצוג במיצעד הניצחון האדיר שנערך בלונדון. עבדאללה קיבל גם מתנה ממשית יותר: במאי 1946 בוטל המנדט הבריטי, עבר-הירדן הוכרזה כממלכה עצמאית. עבדאללה הוכתר כמלך בעמאן, ארצו הצטרפה כחברה מייסדת בליגה הערבית. אולם כבר אז, כאשר הליגה הערבית כולה היתה כלי בידי האימפריה הבריטית, זכתה עבר-הירדן לכינוי „דאנוניג סטריט מספר עשר וחצי" היתה זו גם הסיבה לכשלונה של המדינה החדשה להתקבל כחברה באו"ם: ברית-המועצות הטילה ויטו על קבלתה, בסברה כי די לה לבריטניה בקול אחד.

מפקד הלגיון
הסכנה לקיום מדינת הבובות לא באה מצפון, כפי שחששו, כי אם מדרום, משבטי הוואבים של איבן אל-טעוד. פעמיים התקדמו בדואים אלה לאורך וואדי סרחאן, חדרו עד למבואות עמאן עצמה. בפעם הראשונה, עבר במקרה מטוס תובלה בריטי מעל לריכוזי הפולשים שנבהלו, נסוגו אל תוך המדבר. הפלישה השנייה, שנערכה ב־1924, היתה רצינית יותר. קרוב ל־12 אלף בדואים עברו את הגבול, הגיעו עד למרחק חמשה קילומטרים מעמאן. ברגע האחרון נודע הדבר לאנגלים, ששלחו לקראתם ארבעה משוריינים ושני מטוסי-קרב. הוואבים ברחו בבהלה, בהשאירם בשדה למעלה מאלף הרגומים ופצועים. כעבור ארבע שנים הורו האנגלים ללגיון לכלול גם את האזור הדרומי של עבר הירדן בתחום שלטון עבדאללה. אל-טעוד מיחה ואיים — אך הכיבוש נשאר בתוקפו; ב־1930 שלחה בריטניה נציג חדש לעבדאללה; רבי-סרן ג'ון באגוט גלאב.

מוות במסגד
החלה תקופה קצרה בה הפר עבדאללה את מרות הליגה הערבית, התעלם מהתנגדותה לסיפוח החלק הערבי של ארץ-ישראל, ניהל משאומתן סודי על כריתת שלום עם ישראל. התוצאה לא אחרה לבוא: ביולי 1952, שעה שנכנס למסגד עומר בעיר העתיקה של ירושלים להתפלל, נורה ונרצח עלידי צעיר משולח. בין אלה שהואשמו בביצוע ותכנון המעשה נמצא סגן אלוף עבדאללה אל-תל, מפקד ירושלים שונאה-אנגלים, שברח למצרים. בנו של עבדאללה, סלא, ירש את מקומו. אולם גם הוא שגא את האנגלים. הוא התקרב למצריים ולטעוניה, שלא הסתירו את איבתן לאנגליה; כעבור פחות משנה הוכרז כבלתי-שפוי בדעתו. במקומו הוכתר בנו חוסיין, חניך בתי-ספר אנגליים, צעיר שהוא ממושמע לחלוטין לאדונו האנגליים.

מלחמת תשי"ח
במאי 1948 תם המנדט הבריטי גם בצד המערבי של הירדן. במעידה סודית של מנהיגי ערב, הודיע עבדאללה כי צבאו לא ישתתף בפלישה הסדירה לחלק היהודי של ארץ-ישראל. רק לאחר שידולים רבים וקבלת היתר מפורש מבריטניה, הצטרף לפלישה. אולם, מלבד כמה קרבות ראשוניים, לא ניהל הלגיון מערכה ממשית משך כל זמן המלחמה — גם לא שעה שבצבא מצריים נחל תבוסות-דמים בחזית הדרום. בתום הקרבות סופח לעבר-הירדן החלק הערבי של ארץ-ישראל — כרבע משטחה הכללי של הארץ — ועבר-הירדן הפכו לממלכה ההאשמית של הירדן. היה זה צעד ראשון להגשמת חלומה הגדול של עבדאללה — הקמת סוריה רבת, שתכלול את הלבנון, סוריה, עבר-הירדן וארץ-ישראל, תחת כתר האשמי.